

Сінтаксіс і пунктуацыя

Сказы з параўнальнымі зваротамі

Сутнасць усякага параўнання заключаецца ў супастаўленні прадметаў, з'яў і ўдакладненні зместу слоў ці словазлучэнняў у сказе.

Самай папулярнай формай выражэння параўнання ў беларускай мове з'яўляецца параўнальны зварот.

З дапамогай параўнальнага зварота выказваюцца адносіны да таго, што параўноўваецца, бачанне агульнага і прыватнага ў жывой і нежывой прыродзе, вобразная характатыстыка прадмета, з'явы, грамадскага жывця.

Агульнасць прымет, якасцей, дзеянняў, характэрных для таго, што параўноўваецца, збліжае параўнальныя адносіны з адносінамі аднароднасці.

Галоўным паказчыкам наяўнасці ў сказе параўнальнага звароту з'яўляецца лексічная суаднесенасць слоў, якія абзначваюць факты рэчаіснасці:

Бярозкі, як маладыя дзяўчаты ў вяночках, упрыгожваюць школьныя забудовы, сам выгляд школы. (І. Грамовіч)

Параўнальнымі зваротамі называюцца словы і словазлучэнні, якія шляхам параўнання раскрываюць і ўдакладняюць змест усяго выказвання або пэўнага члена сказа і ўключаюцца ў сказ пры дапамозе злучнікаў **як, нібы, бы, быццам, як быццам, што, усё роўна як, усё роўна што, як бы і інш.**

У склад параўнальных зваротаў можа ўваходзіць адно самастойнае слова (**назоўнік, лічэбнік, прыслоўе, дзеяслоў**) ці **сплучэнне слоў**:

Мокры водар беллага бэзу, кветкі-гроны, як вінаград, ветрык весні, ветрык-гарэза ўсё трасе і тузае сад. (У. Караткевіч)

Раска, як русалчына луска, на вадзе ад месяца гарыць. (У. Караткевіч)

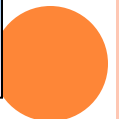
І вось на галінках гараць яблыкі, быццам чырвонагрудыя зяблікі. (М. Танк)

Параўнальнымі зваротамі **не лічацца фразеалагізмы**, якія ў сказе выконваюць функцыю **акалічнасці**:

[Паўлінка:] Што ж гэта, пан Адольф, надуўся як мыш на крупы або як апошняе ў печ усыпаўшы. (Я. Купала)

Не з'яўляюцца параўнальнымі зваротамі і словы са злучнікам **як**, што ўваходзяць у склад **выказніка**:

У гэтыя хвіліны яна для яго як маці. (І. Навуменка)

Параўнальныя звароты
паводле сэнсу

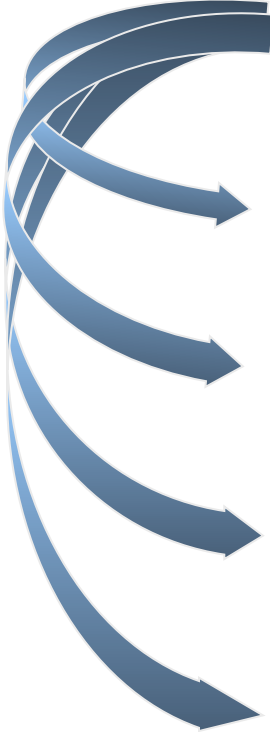
Вобразныя

Супастаўляюцца два прадметныя паняцці.
Асновай такіх параўнанняў становяцца падобныя ці блізкія прыметы прадметаў.
Такія звароты вельмі часта ўжываюцца ў мове мастацкіх твораў:
Бы загарпунены кіт, сейнер кідаецца ў бакі.
(Р. Барадулін)
Анямелы ад страху, бледны як палатно, паплёўся Грыша з салдатам. (Я. Колас)

Параўнальна-раўналежныя

Не маюць метафарычнасці, падкрэсліваюць аднаведнасць прымет або дзеянняў:
Нідзе так лёгка не дыхаецца, як у лесе.
(Я. Маўр)
Як заўсёды, цягнік прыбыў на станцыю па графіку. (М. Лынькоў)
Параўнальна-раўналежныя звароты не могуць звязвацца злучнікамі **нібы, бы, нібыта** і інш.
Гэтыя звароты не могуць мець мадальнага значэння, таму што не выражаюць умоўнасці або меркавання.

Параўнальныя звароты могуць выконваць у сказе функцыю:

акалічнасці:

Возера невымернай глыбіні, як іртуць, набліскае ў гарах. (А. Звонак)

выказніка:

Вочы – нібы дзве чарэшні ў дождж. (А. Карнюк)

азначэння:

*Маладая шышка на елцы зробіцца такой, нібыта грэбень пеўня.
(А. Бялевіч)*

прыдатка:

Як пастух, паўночны вецер падганяе ключ гусей. (М. Хведаровіч)

Параўнальныя звароты

Неразвітыя

назоўнік

*Каля гумна стаяць, як вежы, стагі
саломы і кармоў. (Я. Колас)*

прыметнік

*Снег над нагамі скрыпіць, як жывы.
(З. Бядуля)*

займеннік

*Асцярога і асцярожнасць ужо іх
прытаміла, як і мяне. (Ф. Янкоўскі)*

дзеяслоў

*Мы свае ім пелі песні, як маглі.
(П. Панчанка)*

прыслоўе

*Ён хутка, нібы спалохана, абаніраецца
рукамі на голле і ўстае. (А. Кулакоўскі)*

Развітыя

назоўнік
і залежныя ад яго
слоў іншых часцін
мовы

*Ільны такія белыя – што лебядзіны
пух. (М. Калачынскі)
Белыя бярозы дымяцца, як
няцэджаны сырадой.
(Р. Барадулін)*

Параўнальныя звароты могуць паясняць любы член сказа:
Я памяць сваю, нібы кнігу, гартаю. (А Астрэйка) (выказнік)
Раніцамі вясна сее, як брыльянты, росы. (Я. Купала) (дапаўненне)

На пісьме **параўнальныя звароты** звычайна выдзяляюцца коскамі. Зрэдку параўнальныя звароты могуць аддзяляцца працяжнікамі для таго, каб больш выразна паказаць, да якой часткі сказа яны адносяцца, ці з асаблівай сілай падкрэсліць характар параўнання.

Параўнальныя звароты не адасабляюцца:

калі яны з'яўляюцца выказнікам або ўваходзяць у склад выказніка:
Вада ў рацэ нібы набрыняла свінцом. (Т. Хадкевіч)

калі яны ўваходзяць у склад устойлівых (фразеалагічных) словазлучэнняў:
Ян маўчаў. Сядзеў як арышын праглынуўшы. (Л. Арабей)

калі абедзве часткі параўнання выражаны адным і тым жа словам:
Дуб стаіць як і стаяў. (В. Вольскі)

калі злучнік як звязвае неадасоблены прыдатак з паясняемым назоўнікам ці займеннікам:
Чмаруцьку ведалі ўсе як чалавека з вялікай фантазіяй. (М. Лынькоў)
Параўнальны зварот тут ужыты са значэннем “у якасці”.

калі перад параўнальным зваротам стаяць часціцы **не (ні), амаль, прыслоўе зусім і** некаторыя размеркавальныя злучнікі:
Вада была зусім як летняя. (В. Вольскі)

